

Brokigt och brustet

Finlandssvensk prosa 2023

(del 2/2)

Kropp och kriser

Sara Rönnqvist: Vi avrundade den första delen av vår prosaöversikt med att ringa in den betydelse en plats kan ha i människors liv. Det kan röra sig om ett hus, ett kafé eller en bar, kring vilka mening skapas och sociala relationer kan utgå från. Ett annat påtagligt tema som har att göra med en form av materialitet är kroppen, som kan glädjas, ängslas, längta, älska och krisa. **Hannah Lutz** roman *Selma* utforskar hur kroppen både formar och formas av existentiella frågor som åldrande och sexualitet. Det är på många sätt en form av relationsroman som tematiskt bär på stora existentiella frågor som åldrande och sexualitet och hur kroppen både formar och formas av dessa komplexa fenomen. Selma har på grund av en cancergen genomgått en mastektomi i preventivt syfte, och hon har sin farhåga till trots levt längre än sina anmödrar. I bokens första del får läsaren följa hur Selma fyller 66 och möter våren i småstaden Ekenäs. Bokens andra del vecklar i stället ut sig i form av en brevkorrespondens mellan Selma och hennes dotter Olga. På detta avstånd förmår Selma öppna sig om vad som rört sig inom henne både före och efter mastektomin som, sitt allvar till trots, möjliggjorde sidor av hennes sexualitet och identitet att träda fram och ta form. Som jag även skriver i min recension av boken i *Ny Tid* 11/2023, kunde boken gärna fått ta lite mer utrymme än de nuvarande 140 sidorna. Mor och dotter hade gärna fått mötas på nytt, ansikte mot ansikte, efter den omvandling och utgjutelse som ägt rum på distans. Jag uppskattar ändå Lutz återhållsamma yta, under vilken stora komplexa skeenden rör sig och får det att kännas, i kroppen.

Anna-Stina Lindholm: Själv blev jag fascinerad av en lite udda detalj som har en symbolisk betydelse i berättelsen, nämligen den sällsynta och vackra, metamorfa bergarten eklogit som bildas från en basisk ursprungsbergart på stort djup under högt tryck. Dessutom tycker jag att det var roligt att lokala författare som Monika Fagerholm, Tua Forsström och Diana Bredenberg nämns vid namn i boken. Eftersom huvudpersonen Selma är före detta bibliotekarie är det ju helt naturligt att de dyker upp, men det är som om Lutz här bryter mot en oskriven regel. Fiktiva karaktärer i romaner ska, av någon märklig anledning, oftast leva i litterära universum där det inte finns några namngivna samtida författare även om miljöerna i övrigt är fullt igenkännbara. Det är tråkigt och till och med lite sorgligt, tycker jag, att just den delen av vår vardagsverklighet osynliggörs på det här paradoxala sättet.

Sara: Det är en intressant iakttagelse du gör om namngivna författare och frånvaron av dem. **Ellen Strömbergs** *Bli utan* handlar ur ett makroperspektiv faktiskt om det litterära Svenskfinland. Romanen har förstås fiktiva karaktärer, som likväl får en att fundera över vilka personer som kunde vara förlagorna. På en förlagsfest figurerar till exempel den i huvudpersonen Fridas ögon självupptagna poeten Charles som fått bra recensioner för sin debut medan Frida själv fått sågningar för sin andra roman. *Bli utan* handlar alltså om författaren Frida, som utmanas både professionellt och privat. Hon fastnar i en destruktiv loop där hon jämför sig med de flesta runtom sig: influerarna i Instagrams händelseflöde (så kallade *stories*), sina författarkollegor och så förstås alla som kan bli gravida för det kan inte Frida: ”Alla hade fått bra recensioner. Alla hade fått

barn.” (s. 142) Romanen beskriver här ett knepiggt förhållande till kroppen, när denna inte fungerar som den är tänkt att göra och hur kroppens brister också kan sätta ens övriga liv i ett negativt ljus. Här tycker jag att Strömberg på ett ypperligt sätt fångar tidsandan i att se livet som ett projekt och att detta projekt ständigt ska jämföras med andras projekt. I karaktären Frida får läsaren ta del av depressionens fula sidor av missunnsamhet och självupptagenhet. Strömberg gör det också på en enkel men träffande prosa.

Två novellsamlingar som på många sätt också tangerar kropp och kriser är debutanten **Julia Mäkkyläs** *Apelsinfågeln* och **Ann-Sofi Carlssons** *Det är så här det känns när det är på riktigt*. Tonfallen i dessa två böcker är mycket olika. Hos Carlsson är det dovt, emellanåt mörkt medan Mäkkylä berättar rappt och humoristiskt, emellanåt absurt. Hos båda framträder personer som på olika sätt inte riktigt pallar med rådande samhällseliga konventioner eller på andra sätt tampas med att passa in och finna någon form av lycka eller tillfredsställelse. Hos Carlsson befinner vi oss i Finland – i Vasa, Åbo och odefinierade landsbygdsmiljöer – medan Mäkkylä tar oss till Japan och beskriver, med viss distans, livsöden och skeenden som för tankarna till Haruki Murakamis magiska realism och freudianska övertoner, vilket bland annat Kaneli Kabrell problematiserar väl i sin recension *Förförisk och förbryllande novelldebut* i *Ny Tid* 4/2023.

Som noveller är Mäkkyläs berättelser väl komponerade med underfundiga och öppna slut medan Carlssons berättelser ofta känns som att de slutar mitt i eller alltför tidigt. Även om jag inte alltid kommer överens med formen hos Carlsson, väcker likväl många av hennes porträtt min nyfikenhet. Det är fråga om karaktärer som tystnar och drar sig undan och inte vet vad som förväntas av dem, som Tove som regredierar och flyttar hem till sina föräldrar efter att hon insett att hennes man varit otrogen, studenten Sanna som tystnar och drar sig undan efter flytten till Åbo eller slutligen en okänd kvinna och en liten flicka som börjar hushålla först med sina steg och sen även med sina ord. Så klichémässiga som Rakel Similä beskriver karaktärernas beteenden i sin recension av boken i *Hufvudstadsbladet* 14.1.2024 tycker jag inte att de är. Similä gör likväl

en bra poäng av hur språket, formen, kan skugga själva erfarenheten. Hos Mäkkylä finns det även lite av ett sådant filter mellan mig som läsare och karaktärerna som inte blir helt verkliga, även om de som Kabrell uttrycker det ”förför”.

Någon som i gengäld intresserar sig för språket självt är **Hannele Mikaela Taivassalo** som med *Det förflutna återvänder* skrivit det mest experimentella som jag haft glädjen att läsa bland förra årets böcker. I boken, som sägs handla om glömska, figurerar ett jag samt karaktärerna Alisa och Selim, som nu är borta, men på olika sätt. Kvar finns skärvor och minnesfragment, som liknas vackert vid till exempel ”smördegflagor” (s. 84). Självt har Taivassalo beskrivit sina romaner som en blandning mellan lyrik och prosa. I *Det förflutna återvänder* möter läsaren även ett formspråk som liknar det i Taivassalos förra roman *I slutet borde jag dö*, där ingen egentlig handling äger rum och där en omöjlig relation också ligger i fokus. Om jag minns rätt kallades den ”tillståndsroman”, vilket för tankarna till den omdiskuterade romantrenden ”no plot, just vibes”, vilket *Dagens Nyheter* i en opinionstext av Saga Cavallin 12.1.2024 översatte till ”ingen handling, bara stämning”. Om det är någon finlandssvensk författare som bemästrar detta är det Taivassalo. Jag skulle i första hand beskriva romanen som ett enda långt rytmiskt stycke, som påminner om hur det kändes att uppleva ett verk av John Cage, den enda gång jag haft tillfälle att göra det. Jag minns inte längre vad verket hette, men nog hur det blev att pulsera i kroppen efteråt. Och det är väl så minnet oftast fungerar: kvar blir det sinnliga som rört oss och satt delar av oss i rörelse.

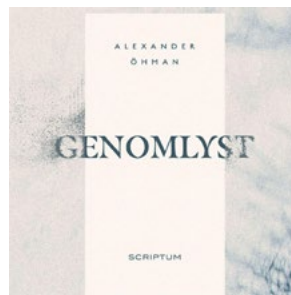
Sött och surt

Anna-Stina: Bland de böcker som jag har läst av de mindre förlagen Scriptum, Litorale och Cavannus finns flera där grundtanken är bra, men där själva utförandet tyvärr ibland haltar. En av de böcker som fångar mig även om den ställvis känns ofärdig är *Bara människor* av **Catharine Lindelöf Granlund**. Det är fråga om en kollektivroman som för tankarna till Augustprisvinnaren *Osebol* av Marit Kapla där en större grupp så kallade vanliga människor träder fram och läsaren får följa dem en bit på deras livs-

väg. Det är coronatid och vi rör oss i huvudstadsregionen i Finland, bland seniorer i servicehemmet Arken och unga och medelålders människor med olika problem och utmaningar, från utbrändhet och minnessjukdom till klimatångest och flyktingskap. Författaren är diakon, vilket syns i att det finns flera scener som utspelar sig i en kyrka och att bön och hjälparbete är centrala inslag i berättelsen. Det som skildras är, med andra ord, en annorlunda verklighet än den vi oftast möter i de flesta moderna finlands-svenska romaner. Mörkare, och samtidigt ljusare.

Intressant nog finns en besläktad värld även i ett annat av årets nya verk, nämligen *Genomlyst* av **Alexander Öhman**. Utöver den religiösa tematiken, med en ung kvinnlig präst och en ung manlig flykting från Uzbekistan i centrum, präglas texten också av ett mer allmänt filosofiskt resonemang om medlidande och mening. Berättelsen har formen av en thriller, men fokus ligger inte på handlingen utan på ett metafysiskt och etiskt sökande med explicita kopplingar till Dostojevskis *Bröderna Karamasov*. Förlaget kallar boken för en "existentiell thriller", men huvudpersonen i boken beskriver den, mer träffande, som en "moralisk tragedi". En sak som gör den här texten speciell är att den först blev publicerad endast som ljudbok, uppläst av författaren själv. Då berättelsen dessutom är skriven i jagform blir den auditiva upplevelsen oväntat intim och medryckande – åtminstone om man, som jag, har en relation till de ryska klassikerna och de klassiska filosofiska frågor som texten behandlar. Att tonfallet är aningen arkaiskt och högstämt känns bara befriande i vår övervägande cyniska och ironiska samtid.

Det samma kan också, i viss mån, sägas gälla för miniatyrboken *Biosfär* av **Erika Håkans**. Även här finns ett allvar och ett engagemang för en aktuell ödesfråga, naturens överlevnad, men formen är annorlunda: istället för den realistiska samtidsromanen använder sig författaren i den här boken av en annan stor genre i den aktuella världslitteraturen, nämligen klimattoposin. I likhet med många andra verk målar Håkans upp en dyster och brutal framtida värld, utan djur och skog. Texten är delvis språkexperimentell, delvis multimodal, med bilder av fiktiva reklamer och snuttar av ett annat alfabet. Ämnet är utan tvivel angeläget, men texten känns tyvärr halvfärdig, som en skiss eller ett synopsis.

Andrei Palomäki

Mika Tuominen

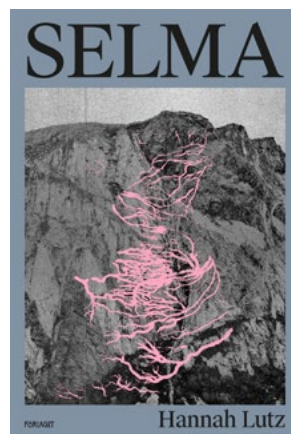
Sanna Mander

Sanna Mander

Anders Carpelan

Linn Henriksson

Paul Häkans

Studio Andrei

Sanna Mander

Årets romanbokskörd från Åland för mina tankar till en annan ö, Island, och uttrycket att alla islänningar är författare. Den åländska vitaliteten är naturligtvis imponerande i sig, och även bland de här böckerna finns spännande idéer och kreativa element. Som i den historiska kortromanen *När äppelträden står i blom* av **Annina Berglund** som beskriver den åländska postvägen på 1600-talet och levererar en helt egen tolkning av den mytomspunna drottning Kristinas abdikation. Ett helt eget tonfall finns i **Anna Mendelssons** *Han sa du tänker för mycket*, som är en intensiv och bloggaktig ”tankeström möter road movie på cykel”-roman med bifogade illustrationer i form av små djurteckningar av **Arttu Nousiainen**. Mer konventionella är **Liv Wentzels** folklivsskildring *Till Isela*, **Jaap Jonkers** ursprungligen holländska actionthriller *Uppdrag Åland* och **Tom Paxals** *Sirenerns sång* som är en fortsättning på flera tidigare böcker som bygger på egna minnen från ett brokigt liv. Ett praktiskt problem med dem alla är att bokomslagen är så generiska (och pärm- och papperskvaliteten så låg). I vår hyperdigitala tid är pappersböckerna i ännu högre grad än förr en källa till estetiska och taktila upplevelser. Om en bok ser tråkig ut och känns trist i handen blir den lätt kvar i bokhandeln eller, om den har kommit så långt, i hyllan i skolbiblioteket.

Humor, underhållning och spänning

Sara: I **Staffan Bruuns** raljerande satirroman *Vinet brinner* letar sig oväntat också Åland in på ett underhållande sätt. Två olyckskorpar till åländska lastbilschaufförer hamnar mitt i ett vapensmugglingsdrama och frågan huruvida de ska lyckas ta sig hem till ölandskapet igen eller inte underhåller en genom hela boken. Bruuns grepp om klimatkrisen är satiriskt. I *Vinet brinner* har hajar hittat till Finska viken, strutsen etablerat sig ute i Kyrkslätt och Finland blivit ett kontrollsamhälle där coronapass har standardiserats. Papper, husdjur och vedugnar är förbjudna, och folk går omkring med ishattar mot hettan och slåss om de sista solkrämstuber. Mitt i allt detta sker även ett mord som driver handlingen framåt och de misstänkta har alla medverkat i journalisten Burt Kobbats debattprogram. Själv stiftar jag bekantskap med Kobbats för första gången, men

han lär ha hängt med sedan början av 90-talet. Även om det stundvis känns lite pajasaktigt, så funkar det. Romanen ger sig inte ut för att vara något mer än vad den är – underhållning med en ironisk underton, där karaktärerna inte görs mer av än vad som är funktionenligt med tanke på berättelsen.

En annan som jobbar med humor är **Axel Åhman**. I hans andra roman *Eldsjäl* står en ungdomslokal och en ungdomsförening på den österbottniska landsbygden i centrum. Den lite trötta föreningen, som leds av eldsjälens och den snart utbrända Daniel, är i färd med att börja repetera för årets revy. Den utgör en UF Fyrens viktigaste verksamhetsformer och samlar personer av vitt skilda orsaker: där finns pensionären Ralf som flyr ensamheten efter fruns död, tvåbarnsmamman Katja som behöver en lugn stund undan hemmets stök samt den unga Joanna med skådespelarambitioner som drar med sig systemen Erika till lokalen. Erika jobbar annars i bybutiken med storrökaren Majvor som även bjuder på repliker lämpade för revy-scenen. Humor tas även upp på ett metaplan, och krockar mellan stad och land, kvinnligt och manligt, politisk korrekthet och frispråkighet berörs. I strukturen leker även Åhman med spänningsromanen, vilket jag personligen inte tycker hade behövts. Boken inleds med en scen som ger läsaren en misstanke om uppsåtlig brand och därefter varvas berättelsen genomgående med utdrag ur polisförhör. Det skapar visserligen ett element av spänning, men revyns vara och inte vara är långt mer spännande och speciellt att läsa om. Överlag slås jag också av hur viktig en fysisk plats som en ungdomslokal är för en liten ort.

Anna-Stina: En ren underhållningsroman är **Mikael Crawford**s *Lotto*. I den har den 41 år gamla ungarlen Mattis vid sin mammas död ärvt en lottoppong som han nu ska lösa ut. Det innebär att han måste göra en resa från en icke namngiven ö i östra Nyland till den stora och skrämmande huvudstaden Helsingfors. Med sig på resan får han två andra loser-karaktärer, nämligen mångsysslaren Bock och storskrävlaren Hakala, och när han är framme stöter han på två andra karikatyraktiga gestalter; en ofrivilligt singel medelålders kvinna och en lika desperat Qanon-fantast och grundare av ”Tunnelriddarna”. Resten är så att säga historia, men inte i bemärkelsen minnesvärt.

Ett helt annorlunda och allvarligare tonfall finner vi hos den finlandssvenska deckardrottningen **Eva Frantz**. I sin nyaste deckare, *Ungen min får du aldrig*, behandlar hon temat utsatta barn och brister i socialtjänsten. Läsaren får följa två omhändertagna barns berättelser i två olika tider, på 60-70-talen och idag, och en fosterförälders och en socialarbetares vardag. Pusseldeckardimensionen är inte speciellt stark och det spekulativa våld som så ofta präglar deckargenren saknas lyckligtvis helt och hållet. Istället får läsaren en möjlighet att leva sig in i de drabbade barnens upplevelser av utsatthet och de inblandade vuxnas känslor av vanmakt i ett samhälle där problemen antingen döljs eller ges så låg prioritet att det driver människor till desperata handlingar. Den lättillgängliga deckarformen fungerar oväntat bra för ändamålet och det känslomässiga engagemanget förstärks ytterligare av att varje kapitel inleds med en finlands – eller sverigesvensk vaggvisa och, till slut, av den sista versen i den berömda Vargsången som Lovis sjunger till sitt barn i *Ronja Rövardotter*. Enkelt men elegant av en författare som behärskar sin genre väl.

Sara: Med *Den som offerar sig* debuterar **Simon Ventus** och **Christina Gustavson** som deckarpar. Gustavson har tidigare gett ut både skön – och facklitteratur medan Ventus även debuterar som författare. I boken, som utgör första delen i den tilltänkta serien Brottsplats Österbotten, får vi möta kommissarie Marcus Tapper, som får ett par religiöst förankrade mord på halsen. Den religiösa tematiken känns trovärdig med tanke på miljön som utgörs av den österbottniska landsbygden i närheten av Vasa, där mångfalden är rik vad gäller kyrkliga sammanhang. Tyvärr går handlingen alldeles för fort fram. I stället för att fokusera på ett eller två mord mer i detalj, utvecklas intrigen till slut till ett terrordrama och blåses ur sina proportioner. Det är synd, för temat är väl valt med tanke på miljön, och som ett fint sidospår får läsaren ta del av detaljrika och fina hus – och gårdsbeskrivningar. Det framgår att Ventus känner sin österbottniska miljö väl.

I **Tage A:son Kurténs** *När skönheten kom till byn – Mordet på den öppna kulturen?* får läsaren ta del av något som ska visa sig vara en pusseldeckare i Åbomiljö. Vägen till denna insikt är däremot en bit, eftersom Kurtén tycks ha många ambitioner

med sin bok. Bland annat vill han i litterär form diskutera en rad samhälleliga fenomen, som ekonomisk nyliberalism och experters inflytande, vilket han själv skriver i sitt efterord. Handlingen placerar han intressant nog i den finlandssvenska universitetets – och förlagsvärlden i Åbo. Där väcker det nya förlaget, Förlaget Sofia, blandade reaktioner i och med förlagschefens linjedragning att ge ut det mesta med högt i tak och snabb utgivningstakt. Intrigens kärna är den unga doktoranden Isaks uppväxtskildring, vars manus han i bokens början lämnar in till förlaget där en redaktör försöker sätta stopp för det. Det som kanske förvirrar mig mest som läsare med denna bok är att berättaren tar så pass stor plats med resonemang kring just litteraturens värde och förlagens och redaktörernas makt. Även om dessa i sig är intressanta fenomen, skapar de ett visst filter till själva skeendena, och det är det inte förrän halvvägs in i boken som det blir tydligt att vi är mitt i en deckare. Ledtrådarna till pusslet har dessförinnan inte heller förmedlats direkt som ledtrådar, som till exempel när Isak råkat se sin gamla gymnasielärare på Förlaget Sofias julfest och där denne råkar ut för en olycka. Först i ett senare kapitel när Isak går för att hälsa på sin gymnasielärare får läsaren veta att hon också varit närvarande vid olycksplatsen. Även om jag kan förstå Kurténs dubbla ambitioner kunde deckarpusslet, som han säger sig vilja skriva, ha fått renodlas ytterligare. Särskilt när han valt en så ypperlig miljö för den genren.

Vilda visuella världar

Anna-Stina: De grafiska romanerna har under de senaste åren blivit en viktig arena för samhällsdiskussion. Dessutom har de fått ökad prestige och så att säga lyfts upp i litteraturens finrum, vilket kanske allra bäst bevisas av att Nordiska rådets litteraturpris 2023 – för första gången och mycket välförtjänt – gick till mastodontverket *Ihågkom oss till liv* där Joanna Rubin Dranger skildrar sig egen judiska familjs historia i Sverige. Här i Finland har två finlandssvenska konstnärer från en yngre generation på ett glädjande sätt slagit igenom i den tidigare så finskdominerade genren. **Ulla Donner** fick Serie-Finlandiapriset 2020 med *Skiten* och hennes nya grafiska roman, *Den naturliga komedin*, är

nominerad till samma pris 2024. **Edith Hammars** *Portal* var, i sin tur, den första vinnaren av det helt nya nordiska litteraturpriset Prisma som ges ut av svenska hbtqi-litteraturplattformen Bögbibblan tillsammans med den queera bokhandeln PAGE28 i Malmö. Vad kan vi då säga om de här böckerna?

Sara: Ja, serien som konstform är verkligen här för att stanna! I vår tid är det också bara att konstatera att berättande är (och väl alltid har varit) multimodalt, det vill säga berättelser skapas genom olika semiotiska resurser som språk, bild och ljud. Det är inget nytt i sig, men kanske bildkonsten här har fler kanaler för att experimentera medan litteraturen ändå i första hand förlitar sig på språket. Med ljudboken kommer förstas rösten och det muntliga berättandet åter in i bilden. Ett sätt att kombinera olika modaliteter är förstas också genom referenser. Kavaleff¹ benämner till exempel varje kapitel med ett konstverks namn, och vid sidan om boken har han publicerat såväl ett Instagramkonto där varje konstverk finns att se samt en spellista på Spotify. Här är det ju snarare fråga om någon sorts sidostoff som fungerar mer på ett ytligt plan, som stämningsskapare eller utsmyckning. Annat är det såklart med Donners och Hammars romaner, varav *Den naturliga komedin* till formen känns lite mer som en klassisk serieroman medan *Portal* är lite svårare att placera, på både gott och ont.

Anna-Stina: Jag är nog extra förtjust i Ulla Donners verk. Som litteraturvetare med förkärlek för litteraturhistoria blir jag barnsligt förtjust av tanken på att någon överhuvudtaget tar sig an ett så stort, ja megalomant, projekt: att skriva och rita en helt egen version av Dantes *Divina Commedia* med inkludering av citat och parafraaser på citat ur originalverket kräver både mod och kunnighet. Att Donner dessutom lyckas baka in visuella element från Tove Janssons ikoniska bilderbok *Hur gick det sen* och en mängd dagsaktuella debattämnen, från dejtingkultur och självhjälpsmantran till invasiva arter och kombucha, är bara så imponerande. Dessutom är boken rolig, rörande och tankeväckande, allt på samma gång. Absolut en av mina favoriter i årets bokskörd!

1 Alex Kavaleffs *De omätliga* behandlas i *första delen av översikten som ingick i Nya Argus nummer 5–6/2024*.

Sara: Ja, även jag gillar Donners läckra satir! Även om det övergripande temat kan förstås som en klimatpolitisk kommentar, imponeras jag kanske främst av Donners förmåga att ha tummen på pulsen när det gäller samtidens trender i form av ”self care” (självomsorg) och självoptimering. Att lyckas forma detta som en pendang till Dantes medeltida samhällskommentar är beundransvärt, vilket journalisten Sebastian Bergholm betonar i Kulturpoddens avsnitt ”Ulla Donner, Dante och dödsskuggans dal”, i vilket romanen diskuteras. Vet man inte så mycket om Dante får man i avsnittet även en kort översikt över hans biografi. *Den naturliga komedin* är i övrigt på många sätt en lyckad helhet, med fin balans mellan berättandet i ord och i bild. Donner varierar skickligt mellan klassiska serierutor och hela uppslag, där bildspråket, utöver till Tove Jansson, för åtminstone mina tankar till van Goghs flygande moln och åkrar. Överlag är bildberättandet mycket expressivt och går i en mörk färgskala i svart, blått och senapsgult. Det är läckert men ibland lite tungt att ta till sig. De hela uppslagen skänker här ett välbehövligt lugn.

Anna-Stina: Gällande *Portal* måste jag börja med att säga att jag som lärare med litteraturvetenskap och filosofi i bagaget inte känner mig tillräckligt kvalificerad att uttala mig på djupet om den visuella aspekten av boken. *Den naturliga komedin* och *Portal* är ju båda visuella verk, men min upplevelse av *Portal* är att den i så hög grad består av bild framom skrift, att jag gärna skulle ha stöd av en person med utbildning i bildkonst då jag säger något om den. Rent tematiskt är den ju absolut angelägen och tankeväckande. Till skillnad från i Hammars förra verk, *Homo Line*, rör vi oss nu i en enda stad, Helsingfors, men i två olika tidsperioder, nutiden och 1950-talet. Det som binder de två verken samman är det konsekvent icke-binära och queera perspektivet. En annan sak som är ny är elementet av magi i form av en portal som låter personer vandra i tid på ett sätt som för mina tankar både till det klassiska klädsåpet i C.S. Lewis barnböcker om Narnia och till de otaliga science fiction-filmer som leker med tidsresan som koncept. Ibland för att skapa komik eller spänning, ibland – som i *Portal* – för att diskutera existentiella frågor om livsval och identitet.

Sara: Även om jag inte heller är någon bildkonstvetare, uttalar mig jag mig gärna om bildberättandet, som faktiskt är det som främst griper tag i mig och fascinerar mest i *Portal*. Bilderna är starka och suggestiva, de känns som konstverk i sin egen rätt, som jag förlorar mig i för en stund. Hammar använder sig ofta av utdragna linjer, som ofta sträcker sig från bildens bakgrund in i förgrunden. De fungerar lite som tentakler som suger in mig i Hammars berättelse, särskilt i protagonisten Elias värld. Linjerna formar bland annat armar, täcken, klädesplagg, hår och allehanda ting ur proportion, som till exempel tofsen på Elias mössa som dansar runt hela bilden och hens rutiga halsduk som blir som en guppig väg, inte lätt och fladdrande utan seg och elastisk. I många bilder dalar snöflingor stora som lakritskulor. Det är sugande läckert på många sätt. Början av boken förlitar sig också mer på dessa bilder, och här lyckas Hammar väl med att ge läsaren tillräckligt material för fortsatt tolkning tycker jag. Efter ungefär en tredjedel av boken börjar språket leta sig in mera, ofta i form av dialoger. Här upplever jag att språket inte alltid balanserar upp bilderna, vars melankoliska tonfall slagit an i mig. Visuellt har jag stundvis även lite problem med läsordningen. Kanske har jag bara förälskat mig i Hammars linjer som för mig bortom tid och rum, i stället för att behöva ta mig an ett språk som betar sig på motsatt vis.

Lärdomar av ett mastodontprojekt

Anna-Stina: Hur ska vi då sammanfatta det finlandssvenska bokåret 2023 och våra upplevelser av det? Mängden av skönlitterära böcker var så stor att det nog stundvis fick mig att känna mig som en förvirrad liten rumpnisse: voffor gör di på detta viset? Var det bara så att ovanligt många finlandssvenskar passade på att förverkliga sina drömmar om att äntligen skriva en egen bok under den påtvingade coronaisoleringen? Eller är det ett mer bestående fenomen, som hänger mer ihop med vår allmänna (post)pandemiska ”just do it” – och ”nu eller aldrig”-kultur? Att läsa så många böcker i rad leder ju oundvikligen till att man börjar skapa en rankinglista i sitt eget huvud där de verk som landar lägre ner på listan framförallt kännetecknas av

att de skulle ha mått bra av mer bearbetning. De som hör till den senare kategorin kännetecknas kanske framförallt av att de skulle ha mått bra av mer redigering och bearbetning. Det är förstås, åtminstone delvis, en fråga om resurser och tid. De sociala mediernas höga tempo och acceptans för slarv och strukturlöshet smittar säkert också av sig på skönlitteraturen. Perspektivet och tonfallet blir helt enkelt inte alltid tillräckligt tydligt.

Sara: Ja, själv har jag under min läsning även reagerat på att många texter har känts ofärdiga och i behov av tid: tid för bearbetning, tid för olika läsningar och tid för tankarna och språket att mogna. Det har också slagit mig att jag kanske är en mycket kritisk läsare som inte har hängt med i en tid där det överlag kanske råder en större acceptans för fragmentarisk och i mitt tycke icke-genomarbetad text? Efter att som doktorand slitit mitt hår och den vägen också vant mig vid de akademiska skriv- och granskningsprocesserna där ett manuskript nagelfars otaliga gånger innan det skickas in till granskning och sedan ytterligare skärskådas i dubbelblind granskning frågar jag mig om lite av denna styvmoderliga behandling även vore bra när det gäller skönlitteratur? Det går naturligtvis inte att jämföra skönlitteratur med forskningsartiklar, men tidens betydelse är i båda fallen nödvändig och inte att förringa, vilket även Fredrik Hertzberg betonar när det gäller förutsättningarna för litterär kvalitet, i sin essä *Farväl kvalitet. Farväl konst. Om litterärt värde*.

Anna-Stina: Ja, ibland kan jag, som lärare och författare och översättare av läromedel, nog få lust att dra till med det klassiska citatet ”det dunkelt sagda är det dunkelt tänkta”... eller till och med ”vad man icke kan tala om, därom måste man tiga”...

Sara: Jo, efter att ha läst ett tjugotal böcker av mycket varierande kvalitet kan jag till viss del relatera till den här attityden. Å andra sidan är det ju oerhört viktigt för det litterära fältet att det finns rum för experiment och misslyckanden, vilket också togs upp på seminariet ”Den inhemska litteraturens många ansikten” som ordnades av Finlands svenska författareförening och Finlands facklitterära författare (Suomen tietokirjailijat) på Texternas hus 18.4.2024. Därtill betonade Sirpa Kähkönen, som satt i panelen, hur viktigt det är med små förlag som

möjliggör utgivning av sådant som existerar i marginalen, även om denna verkar ha vuxit sig rätt stor idag, vilket panelisten Hannele Mikaela Taivassalo intressant noterade.

Anna-Stina: Det är en viktig poäng. I skolvärlden upplever jag ibland att en oslipad bok av en okänd författare kan bli en stor läsupplevelse för en ung människa. Den kan fungera som en ingång – en portal, om man så vill – in i böckernas värld och också väcka en dröm om ett eget skrivande. Det är förstås viktigt för att det över huvud taget ska finnas

finlandssvenska läsare och finlandssvenska böcker i framtiden. Kanske är det ändå bättre att låta alla blommor blomma – och att de som ska göra en översikt av den finlandssvenska skönlitteraturen i framtiden förbereder sig på att använda ännu mera tid för läsning av dem...

Sara: När ordentliga arvoden för även kritiken är tryggade är allt möjligt!

SARA RÖNNQVIST
& ANNA-STINA LINDHOLM

Del 1 publicerades i *Nya Argus* nummer 5–6/2024.

Tage A:son Kurtén: *När skönheten kom till byn.*

Labyrinth Books.

Annina Berglund: *När äppelträden står i blom.* Cavannus.

Staffan Bruun: *Vinet brinner.* Förlaget M.

Ann-Sofi Carlsson: *Det är så här det känns när det är på riktigt.* Scriptum.

Mikael Crawford: *Lotto.* Schildts & Söderströms.

Ulla Donner: *Den naturliga komedin.*

Schildts & Söderströms.

Eva Frantz: *Ungen min får du aldrig.*

Schildts & Söderströms.

Edith Hammar: *Portal.* Förlaget M.

Erica Håkans: *Biosfär.* Scriptum.

Jaap Jonker: *Uppdrag Åland.* Litorale.

Catherine Lindelöf Granlund: *Bara människor.* Scriptum.

Hannah Lutz: *Selma.* Förlaget M.

Anna Mendelsson: *Han sa du tänker för mycket.* Litorale.

Julia Mäkkylä: *Apelsinfågeln.* Schildts & Söderströms.

Tom Paxal: *Sirenernas sång.* Litorale.

Ellen Strömberg: *Bli utan.* Schildts & Söderströms.

Hannele Mikaela Taivassalo: *Det förflutna återvänder.*

Förlaget M.

Simon Ventus & Christina Gustavson: *Den som offrar sig.*

Förlaget M.

Liv Wentzel: *Till Isela.* Litorale.

Axel Åhman: *Eldsjäl.* Schildts & Söderströms.

Alexander Öhman: *Genomlyst.* Boklund Publishing.

NYA ARGUS

– ett tryckt val

Tankar på papper om samhälle och kultur.

Dyra ord billigt sedan 1907 kring aktuell forskning, politik,
litteratur och teater.

PRENUMERATIONER: 75 euro/år, studerande 38 euro/år.

nyaargus.fi ◆ nya.argus@gmail.com

